

СТЕНОГРАМА

засідання Комітету Верховної Ради з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних

меншин і міжнародних відносин

21 серпня 2023 року

Веде засідання голова Комітету ЗАДОРЖНИЙ А.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. У нас є кворум.

Неллі, вітаю вас. Наразі є кворум, 7 осіб присутні. Пані Таміло, вітаю.

Тому, шановні колеги, засідання оголошую відкритим. На ньому присутні 7 членів комітету. Отже, у нас є кворум. Тому воно і відкрито. Сьогодні планується розглянути всього два питання.

Пане Максим, вітаю.

ТКАЧЕНКО М.М. Так, вітаю. Вибачаюсь, я на місці.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Вісім людей.

Перше питання. Це законопроект реєстраційний номер 9610, спрямований на виконання рекомендацій Венеційської комісії.

Друге питання. Проект Постанови про пріоритетні напрями державної політики України у сфері деокупації, реінтеграції і відновлення Криму.

Якщо немає заперечень, переходимо до голосування щодо затвердження порядку денного сьогоднішнього засідання.

Задорожний – за.

Юрій Анатолійович.

БОЙКО Ю.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пан Джемилев.

ДЖЕМІЛЄВ М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Пан Касай Костянтин Іванович.

КАСАЙ К.І. Підтримую і голосую "за".

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Козир Сергій В'ячеславович.

КОЗИР С.В. Підтримую. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ткаченко Максим Миколайович.

ТКАЧЕНКО М.М. Я голосую "за".

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Чийгоз Ахтем Зейтуллаєвич.

ЧИЙГОЗ А.З. Підтримую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Яковлєва Неллі Іллівна.

ЯКОВЛЄВА Н.І. Голосую "за".

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тож 8 осіб – за. Рішення прийнято.

Переходимо до розгляду...

КУЗНЕЦОВ О.О. Кузнецов також – за. Вибачаюсь.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олексію.

9 осіб – за. Рішення прийнято.

Переходимо до розгляду питань порядку денного.

Питання перше. Проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про національні меншини (спільноти) України" щодо деяких питань реалізації прав і свобод осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України (реєстраційний номер 9610) (від 13.08.2023 року), поданий народним депутатом України Корнієнком та іншими народними депутатами.

Шановні колеги, 23 червня минулого року Європейський Союз ухвалив рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. На шляху для повноправного членства України в ЄС перед нашою країною були поставлені завдання щодо проведення низки реформ, однією з яких є зміни в законодавство по нацменшинам. 13 грудня 2022 року на пленарному засіданні Верховної Ради України був прийнятий Закон України "Про національні меншини (спільноти) України", проект якого розроблявся нашим комітетом. 12 червня 2023 року Європейською комісією "За демократію через право" було оприлюднено висновок до зазначеного закону, в якому міститься низка зауважень до нього. Законопроект, реєстраційний номер 9610, який ми сьогодні розглядаємо, спрямований в першу чергу на виконання рекомендацій Венеційської комісії.

Колеги, зараз я як співавтор даної законодавчої ініціативи коротко зупинюся на основних положеннях законопроекту. Проектом закону пропонується внести зміни до Закону України "Про національні меншини (спільноти) України", відповідно до яких закріплюється оновлене визначення терміну "національні меншини (спільноти)", що відповідає Рамковій конвенції про захист національних меншин 95-го року.

Передбачаються державні гарантії безоплатного забезпечення підручниками, у тому числі електронними, здобувачів повної загальної середньої освіти, які належать до національних меншин (спільнот), у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Забезпечується можливість використання мов національних меншин (спільнот) у сфері реклами під час здійснення публічних, культурно-мистецьких, розважальних та видовищних заходів, надання екстреної допомоги, надання допомоги та захисту жертвам домашнього насилля, догляду в будинку-інтернаті для громадян похилого віку тощо. Уточнюються критерії, на основі яких розроблятиметься методологія використання мов національних меншин (спільнот) у населених пунктах, в яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот), або в яких такі особи складають значну частину населення.

Пропонується для цілей цього закону визначення таких понять, як спеціалізовані книгарні, утворені для реалізації прав національних меншин (спільнот), супровід, що є конферансом. Уточнюється порядок визначення населених пунктів, в яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот) або в яких такі особи складають значну частину населення.

Станом на сьогодні маємо наступні висновки щодо цього проекту закону.

ГНЕУ Апарату Верховної Ради України висловлює до законопроекту деякі зауваження, однак узагальнюючого висновку не дає.

Міністерство фінансів України зазначає, що реалізація акта впливатиме в поточному та наступний бюджетний період на показники державного та місцевих бюджетів.

Звертаю вашу увагу, що даний законопроект розроблявся Державною службою України з етнополітики та свободи совісті спільно з нашим комітетом. В розробці проекту закону також брали активну участь представники Урядового офісу з координації європейської та

євроатлантичної інтеграції України і профільних комітетів Верховної Ради України, зокрема Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики і Комітету з питань освіти, науки та інновацій.

Також хочу поінформувати, що 10 серпня відбулося громадське обговорення законопроекту за участю представників громадських об'єднань, національних меншин (спільнот) України.

Шановні народні депутати члени комітету, чи бажає хтось висловитись з приводу законопроекту?

Пан Яковенко, вітаю.

Колеги, хочу підкреслити, що вдосконалення законодавства у сфері етнополітики є важливим для формування та функціонування в Україні ...*(Не чути)* правової держави відповідно до сучасних стандартів у галузі захисту прав людини та забезпечення всебічного розвитку кожної особи незалежно від етнічного походження. Крім того, виконання рекомендацій Венеціанської комісії має на меті створення належних умов для реалізації прав і свобод осіб, які належать до національних меншин (спільнот).

Тому, шановні народні депутати, з урахуванням можливості та актуальності цього законопроекту вважаю, що ми повинні зробити все від нас залежне, аби законопроект якнайшвидше потрапив та розгляд парламенту для ухвалення необхідних рішень.

Якщо ніхто не заперечуватиме, пропоную у нашому рішенні рекомендувати Верховній Раді України визначити цей законопроект невідкладним та скоротити строки внесення альтернативних законопроектів наполовину. Така можливість передбачена частиною другою, третьою статті 101 Регламенту Верховної Ради. Крім того, пропоную підтримати цей законопроект у першому читанні та скоротити строки внесення поправок та пропозицій наполовину при його підготовці до другого читання.

Якщо немає заперечень, ставлю на голосування наступне рішення комітету. Перше: рекомендувати Верховній Раді України проект Закону України про внесення змін до Закону України “Про національні меншини

(спільноти) України" щодо деяких питань реалізації прав і свобод осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України (реєстраційний номер 9610) (від 13.08.2023 року), поданий народним депутатом України Корнієнком та іншими народними депутатами України.

Включити до порядку денного дев'ятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання, визначити невідкладним, скоротити строк внесення альтернативних до нього законопроектів до моменту розгляду на найближчій частині продовженого пленарного засідання Верховної Ради України.

За наслідками розгляду у першому читанні прийняти за основу. Скоротити наполовину строк подання суб'єктами права законодавчої ініціативи поправок і пропозицій при підготовці цього законопроекту до другого читання.

Друге. Під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України співдоповідачем з цього питання визначити народного депутата України голову Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин Задорожного Андрія Вікторовича.

Прошу голосувати.

Задорожний – за.

БОЙКО Ю.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. За, дякую.

Горбенко Руслан Олександрович.

ГОРБЕНКО Р.О. Горбенко – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Джемилев Мустафа.

ДЖЕМІЛЄВ М. Підтримую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Касай Костянтин Іванович.

КАСАЙ К.І. Підтримую, голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Козир Сергій В'ячеславович.

КОЗИР С.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Кузнєцов Олексій Олександрович.

КУЗНЄЦОВ О.О. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ткаченко Максим Миколайович.

ТКАЧЕНКО М.М. Я – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Чийгоз Ахтем Зейтуллаєвич.

ЧИЙГОЗ А.З. Підтримую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Яковенко Євген Геннадійович.

ЯКОВЕНКО Є.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Неллі Іллівна Яковлєва.

ЯКОВЛЄВА Н.І. Голосую – за.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Тож 11 осіб – за. Рішення прийнято. Дякую.

Переходимо до наступного питання. Питання друге: проект Постанови Верховної Ради України про Заяву Верховної Ради України про пріоритетні напрями державної політики України у сфері деокупації, реінтеграції і відновлення Автономної Республіки Крим та міста Севастополя (реєстраційний номер 9626) (від 18.08.2023 року), поданий народним депутатом України Стефанчуком та іншими народними депутатами.

Колеги, проект цієї постанови більшість із нас з вами підписали, має важливе значення в першу чергу для наших людей, як для тих, що проживають на тимчасово окупованому півострові, так і для тих, хто змушені були його покинути у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації.

Відповідно до проекту заяви, яку пропонується схвалити проектом постанови, зазначається, що відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону, включно з деокупацією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також забезпечення державного суверенітету України є ключовою умовою завершення війни та встановлення всеохопного, справедливого і сталого миру. Припинення війни, розв'язаної Російською Федерацією проти України, шляхом будь-яких територіальних поступок державі-агресору є неприпустимим. Формула миру Президента України Володимира Зеленського має стати основою для припинення збройної агресії Російської Федерації та відновлення територіальної цілісності України. Усі регулярні та іррегулярні збройні

формування держави-агресора мають бути повністю виведені з усієї території України. Перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території Кримського півострова є неможливим, з огляду на необхідність забезпечення національної, регіональної та глобальної безпеки.

Державна політика України щодо деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій ґрунтується на пріоритетності гарантій безпеки людини, вжитті всіх необхідних заходів для забезпечення її прав і основоположних свобод.

Колеги, думаю, що всі ознайомились із проектом постанови про заяву. Тому я виділив вище основні положення, які зводяться до того, що деокупація Криму відбуватиметься з повагою до прав людини і без жодних поступок національними інтересами України. Хочу також зазначити, що прийняття цієї постанови також буде важливим сигналом для високих представників держав-партнерів, які є учасниками Кримської платформи.

Звертаю вашу увагу, що для проектів постанов висновки ГНЕУ не потребується. І ми одразу можемо приймати рішення.

Колеги, звертаю вашу увагу, що проект постанови був розроблений за ініціативи Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим. Сьогодні на засіданні у нас присутній Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим Таміла Ташева, якій я зараз хочу надати слово.

Будь ласка, Таміла.

ТАШЕВА Т.Р. Доброго здоров'я, шановні колеги. Дякую, Андрій Вікторович, за можливість виступити на комітеті.

В першу чергу хочу подякувати всім народним депутатам, які підтримали дану заяву. Дійсно, ми працювали з першим драфтом, але комітет і ряд інших комітетів надали дуже слушні зауваження, і ми змогли їх дійсно на дуже якісний рівень підвищити.

Що хочу зауважити, що, дійсно, 23 серпня буде проходити Кримська платформа. Це вже третій саміт Кримської платформи, де у вас буде проходити кримський день з рядом інших законопроектів, які будуть винесені на порядок денний, в тому числі з постановою Верховної Ради.

Ключова ідея даної постанови дійсно була в тому, щоби надати певні сигнали як міжнародній аудиторії, так і в тому числі аудиторії і нашим громадянам, які проживають на тимчасово окупованій території, і громадянам, які проживають на підконтрольній українському уряду території.

Власне, ключові сигнали дійсно пан Андрій озвучив, що це підкреслити, що війна не може бути завершена за рахунок територіальних поступок. Зауважити на важливості формули миру, запропонованої Президентом України, для досягнення справедливого та сталого миру. Окреслити базові рамки реінтеграційної політики, тобто недискримінація, це соціально-гуманітарна реінтеграція, відновлення справедливості, відшкодування збитків, інвестиційний клімат або загалом ...*(Не чути)*, тобто ключові засади. Зауважити на тому, що всі винні у воєнних злочинах будуть однозначно притягнуті до відповідальності. І наголосити, що після деокупації Кримська платформа залишиться майданчиком для обговорення відновлення Криму та гарантування безпеки в Азово-Чорноморському регіоні.

Дійсно, є великий запит на те, щоб Верховна Рада, Кабінет Міністрів, Президент України окреслили ключові рамкові положення підходів до реінтеграції Кримського півострову, інших окупованих територій. Тому ми намагалися в першому драфті цієї постанови, власне, закласти основні фундаментальні речі про те, що не будуть переслідуватися особи лише за факт проживання на окупованій території, що буде збалансований підхід щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у воєнних злочинах, що буде підхід щодо того, що нам потрібно відновити органи публічної влади, забезпечити можливість відновлення функціонування представницьких

органів корінних народів. Тому ми щиро дякуємо вам і сподіваємось на підтримку у комітеті і вже у залі Верховної Ради.

Щиро дякую за можливість виступити.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Таміла.

Шановні народні депутати, хто бажає висловитись, прошу до слова.

Ахтем Зейтуллаєвич.

Пан Мустафа, будь ласка, прошу до слова. Мікрофон, будь ласка.

ДЖЕМІЛЄВ М. Шановні колеги, над цим документом працювали і парламентська група Кримської платформи, і представницький орган кримськотатарського народу Меджліс кримськотатарського народу. Ми всецело підтримуємо цей проект. Але у нас деякі є зауваження, таке маленьке.

Я просив би надати слово голові представницького органу кримськотатарського народу Рефату Чубарову, він детально по всіх цих зауваженнях вискажеться.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово має Голова Меджлісу кримськотатарського народу пан Рефат Чубаров.

ЧУБАРОВ Р.А. Щиро дякую, пане голову.

Шановні народні депутати, я дякую за запрошення та можливість прийняти участь в обговоренні. Заяву, яку пропонується схвалити Верховній Раді України, нерядова, вона дуже важлива. Зараз ви знаєте, дуже багато чинників у світовій політиці, що безпосередньо пов'язано з російсько-українською війною, і на ці чинники чи ...*(Не чути)* Ця заява даватиме відповідь в тому числі на різні спекулятивні міркування, які зводяться до того, що, мовляв, для того, щоб досягти миру, Україна має поступитися

частиною своєї території. Ця заява дуже чітко в черговий раз говорить всьому світові позицію української держави тут вже в особі Верховної Ради України.

Шановні народні депутати, в преамбулі там є частина, де переліковуються, на що спирається ця заява. Зрозуміло, що на положення Конституції України, Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України", Закону України "Про корінні народи України", тобто тут вказується цей закон, за це ми дуже вдячні авторам цієї заяви. І тому в преамбулі ми пропонували в декількох місцях вводити термін "корінні народи України".

Ми свої пропозиції заздалегідь дали, передали народним депутатам України, я не знаю, чи була можливість їх довести до всіх членів комітету. Тобто в преамбулі просто там, де йдуть про права людини чи про необхідний захист прав людини, дотримання прав людини, у двох-трьох місцях це посилити і уточнити через кому "корінних народів України".

Але тепер хочу до резолютивної частини, здається, тут є деякі моменти, які б ми дуже хотіли, щоб комітетом були враховані. Мова йде, тут я буду посилатися на пункти, 7 пункт резолютивної частини, де говориться, що можуть бути утворені військові та військово-цивільні адміністрації. Ми тут пропонуємо додати одне речення: при створенні військових та військово-громадянських адміністрації – військово-цивільних адміністрацій проводитимуться ефективні консультації з представницькими органами корінних народів України. Це абсолютно відповідає Закону України "Про корінні народи України".

Тепер дивіться, пункт 11 цієї резолютивної частини, де говориться про вчителів і навколо цього йдуть дуже великі дискусії. В оригіналі говориться: а також недопущення до освітнього процесу осіб, що проваджували стандарти освіти держави-агресора під час тимчасової окупації. Недопущення до освітнього процесу осіб, що проваджували стандарти – це можуть бути всі вчителі, всі вчителі. Тому ми пропонуємо трошки уточнити

в нашій таблиці, яку ми дали, посадових осіб. Ми пропонуємо додати: посадових осіб, що здійснювали адміністративне повноваження по провадженню стандартів. І тоді ми виходимо на директорів, завучів, які проваджували такі стандарти.

І остання пропозиція. Шановні народні депутати, дивіться, це дуже важливо. Я знаю, що навколо цього зараз почалися дискусії і медіа. Це 21 пункт резолютивної частини. Дивіться, як воно звучить в оригіналі: громадяни Російської Федерації та інші особи, які незаконно перемістилися на територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя протягом періоду тимчасової окупації будуть видворені з території України шляхом прийняття індивідуальних рішень та з урахуванням норм і принципів міжнародного гуманітарного права.

Більшість з вас є юристами, і в тому числі в міжнародній сфері. Індивідуальне рішення щодо мільйона осіб – це десятки років, ми не зможемо цього зробити. І тому ми пропонуємо тут трошки іншу редакцію. Ми пропонуємо, я зачитаю, я розумію, що я у вас забираю час, і на цьому я завершую.

Наша пропозиція виглядає так: "Громадяни Російської Федерації та інші особи, які незаконно перемістилися на територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя протягом періоду тимчасової окупації, зобов'язані негайно залишити територію України. Верховна Рада України вживе термінових заходів щодо вдосконалення законодавства України про правовий статус іноземців та осіб без громадянства, які передбачатимуть примусове видворення таких осіб за особливим порядком".

Тобто чинне законодавство нам не дозволить вичистити за короткий термін від порушників закону територію України, тому ми говоримо, що вони мають негайно покинути, а Верховна Рада вживає зараз термінових заходів, щоб удосконалити законодавство України щодо подібних осіб. Нам здається, що такий підхід, він є більш виваженим і ефективним.

Я вам дуже дякую за можливість це все висказати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Дякую пане Рефат.

Таміла Ташева, будь ласка. У вас є зауваження щодо цього?

ТАШЕВА Т.Р. Так, я хотіла щодо цього висловитись, власне. Рефат ага, розуміючи абсолютно те, що ви закладаєте у норму, яку ви пропонуєте, ми просто маємо розуміти, що постанова, яка буде прийматися, вона розрахована не лише на внутрішню аудиторію, а і на зовнішню аудиторію. І є ряд моментів, які нам потрібно враховувати, і думку наших міжнародних партнерів. Саме тому ми норму таку закладали.

Єдине, Рефат ага, ви коли зачитували, ви взяли першу редакцію. Зараз воно виглядає трошечки інакше, звучить, що будуть видворені з території України шляхом прийняття індивідуальних рішень відповідно до закону з дотримання актів міжнародного гуманітарного права.

Я би ще раз наголосила, що згідно міжнародного права колективні видворення, вони не заборонені, відповідно вже центральні органи виконавчої влади, відповідні органи мали би приймати рішення, яким чином будуть виглядати ці індивідуальні рішення щодо видворення. Це залишатиметься абсолютно за ними. І який механізм вони створять і чи він буде, навпаки, пришвидшеним, це буде залежати від них. Тому ми би все ж таки говорили про таку норму. Але в будь-якому випадку вирішувати народним депутатам.

Це робилося вже в консультаціях з рядом інших осіб і з Кабінетом Міністрів, і з Офісом Президента, і з правоохоронним комітетом. Там є ряд інших зауважень, наприклад, від правоохоронного комітету, які вже враховані в підсумковому тексті, Рефат-ага, те, що стосується, наприклад, питань відповідальності і люстрації. Наприклад, зокрема, по люстрації була видалена ця частина.

Тому ми би все ж таки просили залишати в редакції, яка була вже в зареєстрованому тексті. Але в будь-якому випадку вирішувати народним депутатам.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Колеги, Рефат-ага, при всій повазі, давайте будемо виходити з того, що це все ж таки постанова, а не закон. А в наше рішення ми закладаємо можливості юридичного доопрацювання постанови, так що будемо співпрацювати і все в нас вийде належним чином.

ЧУБАРОВ Р.А. Одне речення, пане голову, одне речення. Я дуже дякую, пане голову. Я просто хочу сказати, це дуже серйозно. Якщо залишиться в заяві слово "індивідуальна", це всі в Криму, колоністи зрозуміють як індульгенцію. Не пишіть слово "індивідуальна". Що хочете пишіть.

Дякую дуже. Пане голову, дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Пан Сергій Козир, буквально давайте декілька речень. Будь ласка.

КОЗИР С.В. Доброго дня всім. Хотів доповнити з цього приводу, що казав пан Рефат. Дійсно, пропозиції вірні. Але перша пропозиція щодо узгодження позиції на призначення військової адміністрації на цих територіях, це точно не наша відповідальність, це прерогатива Президента України, ми не можемо на це впливати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Колеги...

ГОРБЕНКО Р.О. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. А, Руслан Олександрович, давайте.

ГОРБЕНКО Р.О. Дозвольте пару реплік. Я хотів би послухати думку пані Таміли Ташевої щодо вчителів, те, що запропонував наш колега Рефат.

Будь ласка.

ТАШЕВА Т.Р. Дякую, пане Руслане.

Власне, в тій частині, що стосується вчителів, ми консультувалися, в тому числі і зі Службою безпеки України. Вони не вважають, що... Рефат-ага, нагадайте, пункт який, просто пропустила, не могу зараз знайти.

ЧИЙГОЗ А.З. 11-й.

ТАШЕВА Т.Р. 11-й. Щодо впровадження. Служба безпеки України це яким чином сприйме, що впровадження це лише стосується, власне, адміністративного складу. Тобто це вчителі-методисти, тобто це директори шкіл, це завучі. Саме тому ми прописували таким чином.

В принципі, те що стосується, Рефат-ага, щодо уточнення, що це адміністративних осіб стосується, адміністративно-розпорядчих функцій, ми не проти, і навіть – за. Але якщо це не перевантажить постанову. От і все. Тому Служба безпеки сприймається однозначно не щодо вчителів, а щодо тільки адміністративного складу шкіл, директорів шкіл або навчальних закладів інших, медичних закладів і так далі. Тому впровадження – це не про вчителювання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Задоволені, Руслан Олександрович?

ГОРБЕНКО Р.О. Да. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

ЧИЙГОЗ А.З. Можна, так, я теж скажу.

По-перше, ми приймали багато постанов стосовно Криму, починаючи з 2014 року, і кожна така постанова, вона являлась такою базою потім для прийняття постанов в ряді європейських інституцій. І особливо важливо, що ці постанови і наші наміри, і наше бачення дивляться в Криму. І тому не можемо ми до цієї постанови відноситись, скажемо так, як тільки з букви, там де запетая, яка формулировка. Тому коли в Меджлісі ми розглядали ці поправки, ми брали це до уваги. Наприклад, що завтра скажуть в Криму. Ми кажемо, ми взагалі по Криму завжди казали, що не можна залишати територію Криму, особливо корінному народу, тому що є мета держави-терориста така м'яка, примусова. Ні, не м'яка, терористична, примусова дія, щоб наші залишили Крим.

Всі ці десять, дев'ять і більше років йде дискусія, що буде Україна робити з тими нашими громадянами, які залишилися в Криму. Це є велика відмінність від тої частини, яка є на материковій частині України. Розумієте? Є багато відмінностей по Криму. Тому сьогодні такий акцент йде і з боку світових наших партнерів до Криму, окремо до Криму йде акцент такий, і всі знають, що Крим є такою точкою відправною, коли буде знищена Росія в цих межах, в яких вона зараз існує, да.

І тому от постанова, вона дуже важлива. Ну, що значить в 11 пункті не треба уточнювати. Треба уточнювати. Тому що там дуже чутливе це питання. І коли ми кажемо, що тільки ті, які мають... які очолюють, скажімо так, освітній процес, вони підлягають, це як би є логічно.

По-друге, в преамбулі те, що каже Голова Меджлісу про корінні народи, це дуже важливо, тому що завжди взагалі ми, коли приймали постанови, вони постійно констатували таку тезу: кримські татари, Батьківщина, Батьківщина кримських татар. Ви підніміть всі ці постанови і ви побачите, це дуже дратує росіян, коли ми кажемо про корінні народи. Тобто мається на увазі, звісно, кримськотатарський народ, який

державоутворюючий на цій території. І це дає нам можливість на міжнародних майданчиках підтримувати от такі напрями до розвитку Криму.

Тому я вважаю, що нам ці поправки треба прийняти для того, щоб не ламати оцю концепцію дев'яти років прийняття постанов по Криму.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Таміла, у вас немає ніяких зауважень?

ТАШЕВА Т.Р. У мене немає зауважень. Якщо є потреба у додатковому визначенні, це можна робити. Але я би...

ГОЛОВУЮЧИЙ. *(Не чути)*

ТАШЕВА Т.Р. Колеги, ви самі себе просто обмежуєте. Можуть бути вчителі, які будуть активно впроваджувати дані стандарти в тому числі. Тому обмежувати лише адміністративними, адміністративно-розпорядчими функціями зараз у постанові, я би цього не робила. Тому що у твердженні, які нам дають Служба безпеки України, те, що дає ОГП і так далі, вони говорять, що впровадження не є вчителюванням звичайним. Але окремі вчителі можуть це робити. Тому для чого зараз звужувати занадто сильно цю рамку? Визначатися вам у будь-якому випадку.

ГОРБЕНКО Р.О. Шановні депутати, я згоден з Тамілою, тому що визначати по керівництву – це добре, але це обмежує. Тому що ми знаємо, що дуже багато вчителів це теж пропагує, в тому числі там учителі історії та інші. Чи взяти, ми ж кажемо про вчителів не тільки середніх освітніх закладів, а також і вищих освітніх закладів, а там вчителі політології та інші, які дійсно пропагували той стрій... от терористичний, як сказав мій колега. Тому от вони повинні понести якраз і адміністративне покарання.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Пані Неллі, ваше слово, будь ласка.

ЯКОВЛЄВА Н.І. От, власне, я як саме викладач політології, дозволю собі продовжити цю тему про вчителів. Оскільки ми, в принципі, від початку не можемо розрізнити вчителів гуманітарних спеціальностей і вчителів точних наук. Тобто це має бути єдиний підхід, інакше ми піддаємо це дискримінаційному принципу.

Дивіться, логіка, за якою будувалася постанова, вона, в принципі, є зрозумілою. Це, власне, ретрансляція статті про колабораціонізм, яка закладена нова, в межах цієї постанови. В чому закладається реальна проблема? В тому, що зараз тривала дискусія і освітнього омбудсмена, коли це було, і в Міністерстві освіти і науки, і загалом це дуже проблемне і дискусійне питання. Все вирішить насправді судова практика. Бо якщо ми говоримо про колабораціоністську діяльність і, власне, в тому числі там про впровадження стандартів освіти, то воно буде будуватися на основі судової практики.

Що ми маємо станом на зараз? Станом на зараз ми маємо декілька судових вироків, які пов'язані саме з керівними посадами в межах освітньої системи. Проте маємо виходити ширше, виходячи з того, що сама стаття про колабораціонізм має бути уточнена і змінена, тому що йде тривала дискусія. Те, що ми зараз в межах постанови будемо закладати вже ті моменти, які можуть бути змінені, коли буде змінюватись стаття про колабораціоністську діяльність, це не є далекоглядним, скажімо так.

Тому взагалі цей пункт щодо освіти і щодо вчителів, він потребує більш широкої спільної дискусії. Бо якщо ми будемо спиратися виключно на чотири випадки судової практики, то, в принципі, да, це підтверджується словами СБУ, що це застосовується виключно до керівного складу. Але насправді це не буде відповідати практиці, як і багато чого, що є в постанові,

проте швидше має характер предикації ніж характер, власне, реальної реалізації.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Костянтин Іванович, будь ласка, вам слово. Прошу вас.

КАСАЙ К.І. Дякую.

Колеги, бачите, ми при обговоренні постанови дійшли плавно до того питання, що дійсно необхідно, мабуть, повертатися до питання перехідного правосуддя, так як дуже багато питань, які піднімають колеги на сьогоднішній день, які є вже в постанові, але ми не розуміємо, як буде працювати той закон, якого ще немає. Так що, я думаю, що тут надо попрацювати над законом дуже плідно і, як казала Неллі Іллівна, із великим таким обговоренням, що стосується перехідного правосуддя.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Колеги, давайте все ж таки завершувати обговорення. Враховуючи актуальність проекту постанови, а також зважаючи на той факт, що її прийняття сприятиме правовій визначеності у питанні щодо формування пріоритетних напрямів державної політики України у сфері деокупації, реінтеграції і відновлення Автономної Республіки Крим та міста Севастополя ставлю на голосування наступну пропозицію.

Рекомендувати Верховній Раді України проект Постанови Верховної Ради України про Заяву Верховної Ради України про пріоритетні напрями державної політики України у сфері деокупації, реінтеграції і відновлення Автономної Республіки Крим та міста Севастополя (реєстраційний номер 9626) (від 18.08.2023 року), поданий народним депутатом України Стефанчуком та іншими народними депутатами України, включити до

порядку денного дев'ятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання та за наслідками розгляду прийняти в цілому.

Доручити Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин при підготовці відповідного тексту на підпис Голові Верховної Ради здійснити спільно з Головним юридичним управлінням Апарату Верховної Ради України його техніко-юридичне доопрацювання.

Друге. Під час розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України співдоповідачем з цього питання визначити народного депутата України, голову Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин Задорожного Андрія Вікторовича. Прошу всіх голосувати.

Задорожний – за.

БОЙКО Ю.А. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Горбенко Руслан Олександрович.

ГОРБЕНКО Р.О. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Джемільєв Мустафа.

ДЖЕМІЛЄВ М. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Касай Костянтин Іванович.

КАСАЙ К.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Козир Сергій В'ячеславович.

КОЗИР С.В. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Кузнєцов Олексій Олександрович.

КУЗНЄЦОВ О.О. Голосую "за".

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ткаченко Максим Миколайович.

ТКАЧЕНКО М.М. Голосую "за".

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Чийгоз Ахтем Зейтуллаєвич.

ЧИЙГОЗ А.З. Я голосую "за". Але далі прошу представництво Президента, попередньо по цій постанові по Криму, з представницьким органом Меджлісом трошки консультуватися, щоб потім у нас такої дискусії не було.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам також.

Яковенко Євген Геннадійович.

ЯКОВЕНКО Є.Г. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Неллі Іллівна Яковлева.

ЯКОВЛЄВА Н.І. За.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Колеги, тож 12 осіб – за. Дякую, рішення прийнято.

На цьому порядок денний вичерпано. Всім дякую. Засідання оголошую закритим. Дякую. На все добре.